

INTERVIEW

BART BREEDIJK & BROER VAN DER WAL

Neem leerlingen mee in je duurzaamheidsopgave

DE JEUGD HEEFT DE TOEKOMST

TEKST Esmar van Langen

BEELD Michael Grootbluemink

Veel bedenktijd heeft Bart Breedijs van Heijmans niet nodig om antwoord te geven op de vraag welke samenwerkingspartner zich op een bijzondere manier inzet voor een duurzame en gezonde werkomgeving. Fierder Onderwijs heeft namelijk niet alleen gekozen voor verduurzaming van de gebouwen, maar neemt ook de leerlingen mee in de duurzaamheidsopgave. Aan het woord Bart Breedijs van Heijmans en Broer van der Wal van Fierder Onderwijs.

Programmamanager duurzame huisvesting, Bart Breedijs, houdt zich bij Heijmans vooral bezig met de huisvesting van zijn klanten. Dagelijks neemt hij zowel zijn eigen serviceorganisatie als zijn klanten mee in de energie- en materiaaltransitie waar we midden in zitten. Bart: "Die transitie kunnen we alleen samen oplossen door te focussen op de lange termijn. Zo zorgen we voor een omgeving waar iedereen zich prettig voelt." Broer van der Wal is hoofd facilitaire dienst van Fierder Onderwijs, sinds 1 augustus 2022 een fusieschool tussen de drie Friese christelijke scholengemeenschappen CSG Liudger, Dockinga College en Lauwers College. Alle facilitaire taken van schoonmaak en catering tot gebouwen en installaties vallen onder zijn verantwoordelijkheid. Broer: "Door zichtbaar bezig te zijn met verduurzaming hopen wij bij de leerlingen een zaadje te planten en bewustwording te creëren. Zodat we de aarde met een gerust hart door kunnen geven aan de volgende generatie."

START VAN DE SAMENWERKING

De samenwerking tussen Heijmans en Fierder Onderwijs start bij CSG Liudger als zij in 2019 een aanbestedingstraject starten voor het onderhoud van de e- en w-installaties in de schoolgebouwen. Broer: "In de aanbesteding hebben wij onder meer de vraag gesteld wat de aanbestedende partij voor ons kon doen om de grote duurzaamheidsambities die wij hadden uitgesproken voor onze schoolgebouwen en installaties waar te maken." Heijmans zet in op 'toekomstvastwaarde', ofwel hoe ga je vanuit gebruikers- en vastgoedwaarde maximale waarde toevoegen voor de klant, en wint de aanbesteding. Bart: "Dat betekent je klanten vooral actief meenemen in alle veranderingen."

INZICHT VERKRIJGEN

Maar wat is nu eigenlijk duurzaamheid? Broer: "Dat is de vraag waarmee we zijn begonnen. We gebruikten allerlei verschillende definities van duurzaamheid door elkaar heen. Iedereen riep van alles, maar wat was er nu daadwerkelijk mogelijk? Je kunt wel roepen dat je 100 procent gasloos wilt zijn, maar misschien kan dat helemaal niet met de huidige installaties in de schoolgebouwen." CSG Liudger stelt Heijmans dan ook de vraag: Wat is er wel en wat is er niet mogelijk in onze gebouwen en welke kosten behoren daarbij? Broer: "Belangrijk was om eerst inzichtelijk te krijgen hoe onze gebouwen in elkaar zaten en aan welke knoppen we daarbij konden draaien. Vanuit daar konden we onze doelstellingen bepalen."

EEN VOORBEELDROL

Broer: "We zijn met verschillende stakeholders van Liudger om tafel gaan zitten om erachter te komen wat duurzaamheid is en hoe we dat konden relateren naar onderwijs. Als school willen we graag iets doen voor de wereld, maar we zijn ook een onderwijsinstelling. Onze leerlingen, in de leeftijd van 12 tot 18 jaar, zitten in de periode van hun leven dat ze alle informatie die ze krijgen, opzuigen als een spons. Wij hebben als school een

Broer van der Wal: **Door zichtbaar bezig te zijn met verduurzaming hopen wij bij de leerlingen een zaadje te planten en bewustwording te creëren.**

ENERGIESCAN

Heijmans start met een energiemonitoring en een energiescan van de gebouwen. Daarbij gaat het niet alleen over de installaties in een gebouw, de staat van die installaties hoe je die kunt verduurzamen. Het gaat ook om eventuele vervanging in de toekomst en wellicht al eerder dan gepland. Pas als je een duidelijk beeld hebt, kun je immers zien wat de impact is als je aan de knoppen draait. Bart: "Wat de energiescan specifiek maakt, is dat we kijken naar gebruikersenergie. Het is belangrijk waar en waarom de energie wordt gebruikt. Daarbij willen we geen afbreuk doen aan behaaglijkheid. Simpelweg de thermostaat een paar graden lager zetten, zorgt niet voor behaaglijkheid. Stel je echter de apparaten juist af en regel je alles goed in? Dan levert dat winst op zonder dat je comfort inlevert."

verplichting om het goede voorbeeld te geven en hen zoveel mogelijk bij te brengen op het gebied van duurzaamheid. En dan niet alleen hoe wij dat doen als school, maar ook hoe iedereen dat kan doen als individu. Als wij als onderwijsinstelling dat niet duidelijk uitdragen, wie doet het dan wel?"

PERCEPTIE DUURZAAMHEID

Maar hoe zorg je nu voor bewustwording bij de leerlingen? Op advies van Heijmans is een afstudeeronderzoek vol-

DUURZAAMHEID MAAKT ONS FIERDER

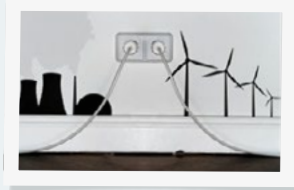
HIER KOMEN
WE VANDAAN
2021

HIER WILLEN
WE STAAN IN
2023

HOE ORGANISEREN WE HET?

- We werken vanuit een Roadmap die in 2022 is opgesteld
- Per jaar stellen we duidelijke doelen brengen focus aan in onze acties.
- We hebben in 2022 inzicht gekregen in waar we staan.
- We doen het door samen te werken en initiatieven vanuit het onderwijs te stimuleren
- We werken samen met duurzame partners

CO₂-REDUCTIE

- Energiescan uitvoeren met Plan van Aanpak
- Verbetervoorstellen uit energiescan uitvoeren
- Alle dienstauto's omruilen naar Elektrisch
- De drie zakelijke grootverbruikers elektrische leaseauto bieden
- Laadpunten voor auto's en fietsen bij alle scholen

VOOR ALLE GEBRUIKERS

- Vanaf 1 januari 2022 alleen nog groene stroom

FOCUS GROENBLAUWE PLEINEN:

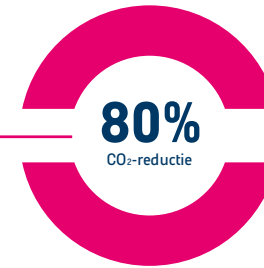
- Voor 5 scholen een plan maken met leerlingen voor een GroenBlauw schoolplein
- Samen met onze partners (o.a. Heijmans / Snoek) organiseren we gastlessen
- Reservering budget voor 2023 en 2024

FOCUS AFVALSCHEIDING:

- In voorjaar 2023 starten op alle scholen met afvalscheiding
- Actief inzetten op bewustwording en onderdeel maken van lesprogramma Samen met partners (NNRD en PreZero) organiseren we gastlessen en excursies

HIER STAAN WE IN **2026!**

Dat is 180 ton CO₂
goed voor
81 huishoudens

485 leerlingen per jaar
die zorgen voor een
duurzame toekomst

CSG Liudger Roadmap Duurzaamheid

Bart Breedijk:
Vanuit Heijmans zelf zijn we druk bezig met onderzoek naar hoe je op een positieve manier duurzaam gedrag kunt beïnvloeden.

DUURZAME ROADMAP

In de door Heijmans en CSG Liudger opgestelde roadmap is een duidelijk duurzaamheidsbeleid vastgelegd die ervoor moet zorgen dat de bewustwording bij de leerlingen elk schooljaar groter wordt. Broer: "Onze ambitie om het schoolplein groen-blauw te maken, laat zien waar betrokkenheid van de leerlingen toe leidt. We gaven een aantal groepen van onze vmbo-afdeling de opdracht om een maquette te maken van een groen-blauw schoolplein. Daar kwamen geweldige ideeën uit waaronder vlindertuinen, overdekte fietsenstallingen die tegelijkertijd een dakterras vormen met extra zonnepanelen en een zogenaamde warming-up brug over de sloot richting het sportveld."

Bart: "Voor de zomer zijn we gestart met workshops om de roadmap vorm te geven. Daarbij hebben zowel onze duurzaamheidsadviseur als onze gedragswetenschapper een belangrijke rol gespeeld. Deze gedragswetenschapper heeft ons meegenomen in de beleving van leerlingen en hoe we daarmee om konden gaan. Dat resulteerde in een roadmap met niet zo zeer 'harde' doelstellingen als CO₂-neutraal of minder energieverbruik, maar juist de doelstelling om de beleving bij de leerlingen te vergroten. De roadmap geldt voor vier jaar, omdat dat de gemiddelde duur is dat de leerlingen bij ons onderwijs volgen. In de roadmap zijn de volgende vier wegen benoemd.

1. Leerweg – Het laten aansluiten van het onderwijs op onze duurzaamheidsambities.
2. Vastgoedweg – Realistische doelstellingen die noodzakelijk zijn in verband met wet- en regelgeving. Zo hebben we het plan om Liudger CO₂-neutraal te laten zijn, teruggeschroefd naar 60%, het moet wel haalbaar zijn.
3. Circulariteitsweg – Afvalreductie is hierbij absoluut het belangrijkste doelstelling.
4. Duurzame schoolpleinen - Groenblauwe schoolpleinen

FOCUSSEN PER JAAR

Broer: "Grote ambitieplannen voor de komende vier jaar hebben we verdeeld in drie of vier hoofdpunten per jaar om mee aan de slag te gaan. Dat betekent niet dat we de rest uit het oog verliezen, maar dat we ons per jaar kunnen focussen." Bart: "Dan kun je in een cyclus werken, waarbij je de focus aanbrengt, acties uitzet, kijkt wat lukt en wat niet lukt en waar je bij moet sturen. Dan kun je ook je successen laten

zien! Waar ik zelf heel warm van word, is dat we niet alleen bezig zijn met de harde kant, maar juist met die zachtere kant, die voor alle stakeholders eigenlijk veel interessanter is."

PARIS-PROOF

Bart: "Vanuit Heijmans zelf zijn we druk bezig met onderzoek naar hoe je op een positieve manier duurzaam gedrag kunt beïnvloeden. Vanzelfsprekend proberen we de lessen die we daar leren ook toe te passen bij Liudger. Daarnaast is het onze taak om de hele portefeuille van alle gebouwen van Fierder Onderwijs Paris-proof te maken. Dat overstijgt onze contractduur, maar daarvoor dien je nu wel al te schakelen. Dan draait het dus ook om werkplekken en onderwijsinrichting. Want naar die periode toe dienen ook de schoolgebouwen gerenoveerd of vervangen te moeten worden. De lessen die we nu leren, gebruiken we bij het inrichten van de schoolgebouwen. Alles wat je aandacht geeft groeit, en dat geldt ook voor de kennis over duurzaamheid."

SAMEN MAKEN WE HET WAAR

Broer: "De belangrijkste boodschap? Dat onze leerlingen en medewerkers optimaal kunnen presteren in een prettige werksfeer waarin we allemaal ons steentje bijdragen aan een betere wereld en dat meegeven aan diezelfde leerlingen en medewerkers. Dat heeft niet altijd met geld te maken, maar vooral met een stukje 'gewoon mee bezig zijn'. Daar word ik absoluut blij van." Bart vult aan: "Wij helpen Fierder om dat waar te maken. En daar worden wij bij Heijmans ook ontzettend blij van."

tooid naar de duurzaamheidsbeleving bij de leerlingen. Dat bleek een eyeopener te zijn. Maar liefst 97 procent van de leerlingen antwoordde namelijk dat ze niets wisten over het duurzaamheidsbeleid van Fierder. Op de volgende vraag, of de leerlingen wisten dat er zonnepanelen op het dak aanwezig waren, antwoordde de leerlingen echter bijna allemaal positief... Broer: "Is dat tegenstrijdig? Voor ons wel, maar voor de leerlingen niet. Zonnepanelen zijn voor de huidige generatie scholieren de normaalste zaak van de wereld. De jeugd associeert zonnepanelen niet met duurzaamheid. De perceptie van duur-

zaamheid bij scholieren is dus compleet anders dan die van mijn generatie."

LAAT DUURZAAMHEID ZIEN

Fierder streeft ernaar alles wat zij doen op het gebied van duurzaamheid, ook daadwerkelijk te laten zien. Bij de laadpalen voor fietsen en auto's bijvoorbeeld, komt een groot bord met een foto van de zonnepanelen, om te laten zien waar de energie vandaan komt. Ook in het

onderwijs zelf wordt duurzaamheid in alle vakgebieden meegenomen. In de kantine worden de meest duurzame broodjes voorzien van een speciale sticker. Daarnaast is de onderwijsinstelling heel bewust bezig met afvalscheiding en hebben de leerlingen verschillende pilots gehad in afval scheiden. Voor 2023 wordt dit over alle scholen uitgerold.